

O'ZBEKNING MILLIY QADRIYATLARI JAM BO'LGAN AYYOM

¹Matlibov Jamshidbek Yahyo o'g'li,

²Ochilova Dilshoda Bahodirovna

¹CHDPU Boshlang'ich ta'lim tyutori

²CHDPU Boshlang'ich ta'lim talabasi

+998915551605

Annotatsiya:

Mazkur maqolada o'zbeklarning milliy bayrami bo'lgan Navro'z ayyomining shakllanish davrlari va mustaqil O'zbekistonda davlatlar aro nishonlanib kelinadigan umumxalq ayyomi haqida yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar: navro'z, umumxalq, umumbashariy, milliy, sovet, mustaqil, ayyom, sumalak, universitet, talaba.

Bu bayram oddiy bayram emas, balki xalqimizning tarixi, falsafasi, tushuncha tasavvurlari, qadriyatlarini o'zida mujassam etgan, millat bilan ulg'ayib, millat bilan birga taraqqiy etgan bayram. Bu bayram qadim-qadim zamonlardan buyon elimiz ardoqlab kelayotgan yurtimizni ulug'lab kelayotgan bayram.[1], elimizni, Tarixiy manbalarda keltirilishicha va olimlarimiz fikriga ko'ra, Navro'zning shakllanish davri – eng qadimgi zamonlardan „zardushtiylik“ning paydo bo'lishigacha davom etgan asrlarni o'z ichiga olgan ekan. Navro'z so'zi fors-tojik tilidan olingan bo'lib “Yangi kun” degan ma'noni bildiradi. Qadim-qadimdan Navro'z xolis niyatli kishilarning sevimli ayyomi bo'lib kelgan. O'sha kunlarda hatto urush-janjallar ham to'xtalgan, gina-qudratlar kechirib yuborilgan. Shohlar el ichidan eng munosib kishilarni taqdirlashgan, ayrim mahbuslarning gunohidan o'tishgan. Navro'z bayrami kelib chiqishi haqida turli afsona va rivoyatlar mavjud. Jumladan, Firdavsiyning „Shohnoma“sida Navro'z bayrami shoh Jamshid nomi bilan bog'lanadi. Jamshid yurtga yaxshilik qilish maqsadida odamlarga kasb o'rgatadi, temir eritib qurol yasatadi, ip yigirtirib kiyim to'qitadi, imoratlar barpo qiladi, tabiblik sirlarini ochadi, kema yasaydi, bog' bunyod qiladi. Nihoyat, „ishlari gurkirab berganda meva“ bir kuni taxt yasatib, unda osmonga ko'tariladi. Ushbu afsonaga ko'ra xuddi shu kuni Navro'z nishonlangan.[2] Navro'zning qachon va

qanday vujudga kelganligini aniq ko'rsatish qiyin bo'lsa-da, shuni aytish mumkinki, bu bayram dono kishilar tomonidan yaratilgan. Chunki Navro'zning dunyoga kelishi chuqur ilmiy asoslangan koinot va tabiat qonuniyatlari, ya'ni Quyoshning hamal burjiga kirishi, tun va kunning tenglashuvi, kunduzning uzaya boshlashi, tabiatda jonlanishning boshlanishi bilan bog'liq bo'lgan[3]. Navro'z qadim zamonlardan bizgacha yetib kelgan muxtasham qadriyatlarimizdan biri, milliy bayramdir. O'zbekiston hududida yashagan xalqlar ham bu kunni yangi yilning boshlanishi deb quvonch bilan kutib olganlar. Bir necha kun ilgari tayyorgarlik ishlari boshlangan. Bug'doyni undirishga qo'yishgan va uning maysasidan sumalak tayyorlangan, ko'kat chuchvara, yalpiz somsa kabi taomlar pishirilgan, otchopar, uloq, kurash singari xalq o'yinlari, sayillar o'tkazilgan, bahor haqida qo'shiqlar kuylangan. Navro'zning birinchi kuni qishloq joylarida bolalar to'p-to'p bo'lib xonadonlar eshigi oldida Navro'zga bag'ishlangan qo'shiq aytishgan. Xonadon egasi ularni sovg'a-salom va yeguliklar bilan siylagan. Bolalar yeguliklarning bir qismini qishloqdagi beva-bechoralarga ulashishgan. Bayram shu tarzda katta tantana va xursandchilik bilan nishonlangan. Lekin, sobiq sovet tuzumi davrida asossiz ravishda Navro'z diniy bayram va marosimlar qatorida man qilindi. Ayniqsa 1980-yillarga kelib rasman taqiqlangani haqida ma'lumotlar bor[4]. Ammo mustaqillikka erishganimizdan so'ng, bu bayram umumxalq bayrami darajasiga ko'tarildi. Bayram bugungi kunda katta tantana bilan nishonlanadi. 1994-yil Navro'zni O'zbekiston milliy bog'ida o'tkazish harakati butun mamlakatimizda kechayotgan milliy qadriyatlarni tiklash, ularga zamonaviy ruh bag'ishlash va shu yo'l bilan Mustaqillik mafkurasini yuzaga keltirishdek murakkab va xayrli ish amalga oshirildi. Ko'pgina viloyat markazlarida O'zbekiston Milliy bog'ida o'tkazilganiday maxsus ssenariylar yozilib, shu asosda teatrlashgan tomoshalar yaratilgan. Chunonchi, Farg'ona viloyati markazi -Mustaqillik hiyobonida «Uyg'otish» nomli kompozitsiya ko'rsatilgan. Folklor-etnografik jamoalar hamda bolalarning havaskor dastalari o'z san'atlarini namoyish etishgan. Bundan tashqari, alohida teatrlashgan «Sharq bozori» dasturi bo'lib, unda viloyatning barcha tumanlaridan tashrif buyurgan iste'dodli kishilar qatnashgan. Surxandaryo viloyatida esa 1995-yil Navro'z bayrami har bir tumanning o'zida nishonlandi. Viloyat markazi Termizning Hakim Termiziy nomli bosh maydonida ham bayram tomoshasi o'tkazildi, albatta. Ammo, unda yaqin atrofdagi xalq baxshilari, sibiziq va changqovuz chaluvchilar,

teatr artistlari qatnashdilar[5] Yangi davr, yangilanayotgan O'zbekiston sharoitida tashkil etilib o'tkazilgan 2017-yil Navro'z bayrami umumxalq sayli sifatida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "2017-yilgi Navro'z umumxalq bayramiga tayyorgarlik ko'rish va uni o'tkazish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq nishonlandi.[6] Shundan buyon yurtimizda har yili ushbu bayram keng miqyosda, katta sayllar uyushtirilib, ko'tarinki ruhda nishonlanib kelinmoqda. Shuningdek, yaqin kunlarda universitetimizda ham ushbu bayram munosabati bilan "Navro'z sayli" bo'lib o'tdi. Sayl talabalar turar joyida milliy ruhda tashkil etildi. Unda universitet rektori, boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, dekan o'rinbosarlari, tyutorlar va talabalar qatnashishdi. Barcha milliy kiyimlarda, doshqozonda sumalak qaynadi, qozonlarda osh pishirildi, talabalar qiziqarli chiqishlari bilan barchaga yaxshi kayfiyat ulashdi, universitetimiz rektori so'zga chiqib bayram munosabati bilan barchami qutladi. Hammada bayram shukuhi. O'qituvchilar va talabalar navro'z saylidan zavq oldilar, madaniy hordiq chiqardilar, turli qiziqarli shartlar bajarishdi, musobaqalar tashkil etildi, bayram munosabati bilan faol qatnashgan talabalar esdalik sovg'alar bilan taqdirlandi. Talaba qizlar kelin salom, yor –yor, o'lanlar aytib chiqib barchaga ko'tarinki ruh, milliy shukuh ulashdi. Katta qozonda qaynayotgan sumalakning oldiga borib, barcha yaxshi niyyatlar qilib qo'zg'ashdi. Shu tarzda bayram a'lo darajada o'tdi. Ertasi kuni esa barcha talabalarga sumalak tarqatildi. Barcha talabalar tashkilotchilardan minnatdor bo'lishdi.

XULOSA

Navro'z mustaqillikdan keyingi yillarda 1991-yildan keyin Navro'z umumxalq bayrami darajasiga ko'tarildi. Bayram bugun katta tayyorgarlik bilan qarshilanadi. O'zbekiston prezidenti har yili xalqni Navro'z bilan rasman tabriklaydi. Biroq, deydi sharhlovchilar, Navro'z haligacha ham, tom ma'noda xalq bayramiga aylanmagan. "Sovet davrida asosan 9 may, 1 may bayram qilinar edi. Milliy bayramlar yo'q edi. Xalqimiz o'sha qolipga tushib qolgan. Navro'z kelganini ham konsert berilganiga qarab sezadi. Chunki sovetlar xalqimizni Navro'z ruhidan uzib qo'ygan. Xalqimiz hamon shu izimdan chiqolmayapti", - deydi hofiz Dadaxon Hasan. Hayitboy Abdullayev fikricha esa Navro'z to'qchilik, to'kin-sochinlik bayramidir. Xalq moliyaviy yetishmovchilikdan qiynalar ekan, Navro'zga nisbatan munosabat ham shunga yarasha. "Hozir bayramni milliy ruhga singdirish uchun harakat bo'layapti. Masalan, avval kuzatilgan shanbaliklar tiklanayapti. Bu ham ehtimol pokizalikni

saqlash uchun foydalidir. Lekin 4-5 ming kishiga osh berish bilan ish bitmaydi. To'qlik zamon bo'lsa, har bir kishi Navro'zni o'z xonadonida bayram qiladi", - deydi Hayitboy Abdullayev. Adabiyotshunos olim Naim Karimov nazarida tarix chig'iriqlaridan qat'iy nazar Navro'z ruhi xalqni tark etmagan. "Navroz bayrami tiklangach bildikki, u bilan bog'liq qancha udumlarimiz bor ekan. Qancha qo'shiqlar, qancha taomlar bor ekan. Hatto birgalikda jo'r bo'lib, aytiladigan qo'shiqlarimiz bor ekan. Qabristonga borish, o'tganlarni xotirlash kabi udumlari bor ekan", - deydi u. Navro'z, ayrim dindorlar nazarida, islomga xos bayram emas. Shariatga to'g'ri kelmaydi, deydi ular. Bu munozaralar O'zbekistonda ochiq muhokama qilinmasa-da, ijtimoiy tarixdan xabarbor insonlar yuqoridagi talqinni tamoman rad etadi. "Qadim zamonlarda Navro'z ehtimol boshqa bir diniy tarixga ega bo'lgandir. Lekin vaqt o'tishi bilan Navro'z milliy an'anaga aylandi. Navroz kuni quyosh bir kundan ikkinchi kunga o'tadi. Burj tahlil qilinadi. Islom dunyosi bu haqiqatni tan oladi. Shariatda bunga qarshilik yo'q. Aksincha hamisha hurmat qilib kelingan. Afsuski, mutaassib, fikr doirasi tor diniy oqimlar nafaqat Navro'zni, balki boshqa an'analarni ham inkor etishi etishi mumkin", - deydi islomshunos olimlardan biri. Xulosa sifatida shuni qayd etish lozimki, Navro'z bayrami tom ma'noda urf-odatlar va marosimlar hamda xalq ijodiyoti namunalarning badiiy ifodasini topgan ayyomdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://kknews.uz/oz/12914.html>
2. <https://www.amerikaovozi.com/a/a-36-2009-03-15-voa193374229/808083.html>
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/mustaqillik-davri-navro-z-tomoshalari-rejissurasida-teatrlashtirish-janri?ysclid=ltugvkhq6e827741982>
4. <https://fazo.tv/olam-uz/navroz-bayrami-tarixi/>
5. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Navro'z>

